

Het huishoudboekje van de PCI

Jan Maasen is medewerker Diaconie en Missiesecretaris Bisdom Rotterdam

In het maartnummer van 'Diakonie & Parochie' besprak Hub Crijns het onderzoek 'Armoede in Nederland 2016' naar de hulpverlening door kerkelijke organisaties in Nederland. Hij keek vooral naar de katholieke deelname en constateerde, dat die afweek van de algemene trend.

Volgens het onderzoek Armoede in Nederland 2016 was het totaalbedrag dat kerkelijke organisaties in 2015 besteedden aan armoedebestrijding hoger dan bij onderzoek in 2012 (36 miljoen tegenover 29 miljoen euro). Een deel van de stijging kan worden toegeschreven aan een uitbreiding van het aantal deelnemende kerkgenootschappen, in het bijzonder het Leger des Heils. De PKN neemt meer dan de helft van de stijging voor haar rekening, mogelijk omdat nu ook de wijkdiaconieën zijn aangeschreven. Alleen de Rooms-Katholieke kerk laat een daling zien voor drie van de vier onderscheiden vormen van armoedebestrijding: individuele hulpverlening; collectieve vormen zoals de voedselbank, leergeld en noodfonds; en kerstpakketten. Inloophuizen daarentegen ontvingen iets meer van katholieke organisaties. Het totaalbedrag daalde van 9,4 miljoen naar 8,2 miljoen euro.

Vraagstelling

Deze bevindingen van het onderzoek Armoede in Nederland 2016 riepen bij mij de vraag op, of deze dalende tendens in de bestedingen van katholieke diaconale organisaties ook blijkt als je andere gegevensbronnen gebruikt. Ik dacht daarbij aan de jaarrekeningen die alle Parochiële Caritas Instellingen (PCI-en) jaarlijks verplicht inleveren bij hun bisdom. De jaarrekeningen kunnen het onderzoek Armoede in Nederland 2016 niet vervangen. Zij geven alleen inzicht in de hoogte van een aantal bestedingen en niet in de andere onderwerpen, waarnaar in het Armoedeonderzoek gevraagd wordt. Aan de andere kant bieden de jaarrekeningen extra informatie. Ze laten zien, hoe de PCI-en aan hun geld komen. Leven ze alleen van de opbrengst uit vermogen (dood geld) of doen ze ook actief aan fondsenwerving (levend geld)?

Onderzoek

Op 30 maart 2017 organiseerde het bisdom Rotterdam een werkdag 'Geld maakt gelukkig' over het onderzoek Armoede in Nederland 2016. Ik presenteerde toen de eerste resultaten van een eigen onderzoek naar de uitgaven en inkomsten van de PCI-en in het bisdom Rotterdam in de jaren 2012 en 2015 op basis van de jaarrekeningen. Deze twee peiljaren zijn gekozen om de vergelijking met het onderzoek 'Armoede in Nederland 2016' mogelijk te maken. Ik beschikte niet over alle jaarrekeningen. In het archief ontbraken zes jaarrekeningen 2012. Daarnaast was een deel van de jaarrekeningen 2015 eind maart nog in behandeling bij de financiële afdeling. Op dat moment had ik de gegevens van 75% van de PCI-en. Begin mei was dat percentage opgelopen tot 90%. Dat had wel gevolgen voor de nominale bedragen, maar geen invloed op de geconstateerde tendensen.

Populatie

In 2012 had het bisdom Rotterdam 90 PCI-en. Door samenvoegingen was dat aantal in 2015 gedaald tot 79. Er ontbraken zes jaarrekeningen in 2012. In het onderzoek konden dus maximaal 84 meedoen, wat correspondeert met 76 PCI-en in 2015. Begin mei miste ik nog acht jaarrekeningen over 2015. Om de cijfers goed te kunnen vergelijken heb ik die PCI-en of hun voorgangers, als ze in de tussentijd waren samengevoegd, ook uit het bestand van 2012 gehaald. De cijfers in dit onderzoek hebben betrekking op 73 PCI-en in 2012 en 68 PCI-en in 2015. De aantallen verschillen alleen vanwege de samenvoeging van enkele PCI-en in de tussenjaren.

In het bisdom Rotterdam bestaan grote onderlinge verschillen tussen de vermogenspositie van de PCI-en. De meer vermogende PCI-en zijn vooral te vinden op het platteland, de minder vermogende PCI-en overwegend in de steden en in de jongere parochies. Het fusieproces dat momenteel aan de gang is in het kielzog van de samenvoeging van parochies heeft

geen dempende werking op de vermogensverschillen. Integendeel, de verschillen worden eerder groter dan kleiner.

De 68 PCI-en uit het onderzoek hadden in 2015 een gezamenlijk vermogen van bijna 40 miljoen euro. De meeste penningmeesters zouden een gat in de lucht springen, als ze de beschikking hadden over 580.000 euro (het gemiddelde). Slechts 15 van de 68 beschikken over meer dan 500.000 euro. Alle andere hebben minder op de balans staan. Twaalf PCI-en hebben minder dan 50.000 euro, 19 tussen de 50.000 en 150.000 euro, 13 tussen de 150.000 en 300.000 en 9 tussen de 300.000 en 500.000 euro.

Format Jaarrekening

De PCI-en krijgen jaarlijks een Excel-bestand toegestuurd voor het opmaken van de jaarrekening. Dat Excel-bestand heeft een aantal vaste posten. Bij 'bijdragen/uitkeringen aan personen' worden vier posten genoemd: algemeen, bijdrage aan kerktelefoon, bijdrage aan huur en kerstpakketten. Ik heb de eerste drie posten bij elkaar gevoegd in 'individuele hulp'. 'Kerstpakketten' is als aparte post gehandhaafd, omdat die bestemming een aparte categorie is in het onderzoek Armoede in Nederland 2016.

Bij 'bijdragen aan instellingen' worden zeven posten onderscheiden: Interparochiële PCI (IPCI), sociaalfonds en/of noodfonds, parochiële activiteiten, gezinszorg, verenigingen en organisaties, wereldkerk en afdracht bisdom/DCI (Diocesane Caritas Instelling). Deze posten heb ik aangehouden.

De PCI-en zijn gevraagd om waar nodig de uitgaven te specificeren. Opvallend is, dat de minder vermogende PCI-en transparanter zijn dan de meer vermogende. Een enkele vermogende PCI geeft alleen een algemene post 'uitkeringen' bij parochiële activiteiten.

Individuele financiële ondersteuning

Tabel 1 laat de resultaten zien van de financiële ondersteuning aan individuen en gezinnen en de kerstpakketten.

Tabel 1. Individuele financiële ondersteuning

Individuele financiële ondersteuning	2012	2015
Individuele hulp	236.086	170.466
<u>Kerstpakketten</u>	<u>51.799</u>	<u>41.229</u>
Totaal	287.885	211.695

Deze tabel bevestigt de constatering van Hub Crijns, dat PCI-en in 2015 minder besteed hebben aan individuele hulp en aan kerstpakketten. Enkele kanttekeningen zijn te plaatsen. Mijn inschatting is, dat PCI-en meer hebben besteed aan individuele noodhulp, maar dat zij die uitgaven hebben geboekt onder een of meerdere posten van 'collectieve financiële ondersteuning'. Sommige PCI-en zijn gewoon om de noodhulp niet te betalen aan de persoon die ondersteund wordt, maar aan de organisatie die deze persoon bijstaat. Onder 'collectieve financiële ondersteuning' staat een post 'gezinszorg' vermeld, waarschijnlijk nog uit de begintijd van de PCI-en toen zij katholieke instellingen voor gezinszorg en maatschappelijk werk subsidieerden. Op deze post wordt nu soms individuele hulp aan een gezin geboekt. Maar ook al zou het totaalbedrag voor individuele financiële ondersteuning hoger zijn, dan verandert dit niet de geconstateerde neergang (zie onder).

Collectieve financiële ondersteuning

Tabel 2 geeft de uitgaven weer voor collectieve financiële ondersteuning.

Tabel 2. Collectieve financiële ondersteuning

Collectieve financiële ondersteuning	2012	2015
IPCI	5.784	1.130
Sociaal Fonds/Noodfonds	18.891	30.219

Parochiële activiteiten	112.737	81.035
Gezinszorg	39.614	39.085
Verenigingen en organisaties	114.045	104.405
Wereldkerk	25.927	22.208
Afdracht bisdom/DCI	195.192	193.213
Totaal	512.190	470.665

Bij de collectieve financiële ondersteuning blijkt ook een algemene teruggang in de uitgaven. Opvallend is de stijging bij 'sociaal fonds en/of noodfonds'. PCI-en zijn kennelijk meer gaan participeren in deze vorm van ondersteuning. De post 'parochiële activiteiten' is relatief hoog vanwege de ongespecificeerde uitgaven van enige PCI-en. PCI-en dragen ook bij aan de kosten van het parochiële bezoekwerk en de activiteiten voor ouderen en soms aan het parochiecentrum. Onder 'verenigingen en organisaties' vallen allerlei subsidies aan collectieve vormen van armoedebestrijding (voedselbank, SchuldHulpMaatje, inloophuis), maar ook aan bredere diaconale activiteiten. Denk aan de ondersteuning van hospices, vluchtelingenopvang, de KBO, een bijdrage voor een duofiets e.d.. Sommige PCI-en zijn gewoon een bijdrage te geven aan een eigen missionaris of particulier ontwikkelingsproject in de Derde Wereld, waar een parochiaan bij betrokken is, of aan landelijke missionaire organisaties zoals Vastenactie. Die staan geboekt onder 'wereldkerk'.

De 'afdracht bisdom/DCI' is een verplichte jaarlijkse afdracht van de PCI-en aan het bisdom ter hoogte van 1 procent van het vermogen met een minimum van 200 euro en een maximum van 5.000 euro. Uit deze afdracht worden de kosten van het bisdom betaald ten behoeve van de PCI-en en Diocesane Caritas Instelling (DCI) (ruim 80.000 euro). Het grootste gedeelte gaat naar diaconale projecten in het bisdom Rotterdam. Zo keerde de DCI in 2015 156.000 euro uit.

Totale bestedingen PCI-en

Naast uitgaven voor diaconale doelen maken PCI-en ook kosten voor het beheer van hun vermogen. Die uitgaven zijn aanzienlijk gestegen van 132.654 naar 185.878 euro. Dat komt door een algemene stijging van de bankkosten, maar ook door sommige incidentele uitgaven voor groot-onderhoud of juridische kosten in verband met landerijen of andere onroerende goederen. De totale uitgaven van PCI-en zijn gedaald van 933.729 euro naar 868.238 euro.

Inkomsten PCI-en

Waar doen ze het van? De PCI-en kunnen geld aan armoedebestrijding en andere diaconale doelen geven, omdat zij ook inkomsten hebben. Daarbij kan een onderscheid gemaakt worden tussen 'dood geld' en 'levend geld'. Dood geld zijn de inkomsten uit vermogen: rente, dividend, pacht en huur. Levend geld zijn de andere inkomsten.

In 2015 hadden de PCI-en 780.725 euro uit de opbrengst uit vermogen en 217.181 euro uit levend geld. Parochies of parochiekernen gaven 15.325 euro aan hun PCI. Een enkele PCI ontving subsidie van de gemeente (5.363 euro). Instellingen droegen 72.331 bij. Daaronder vallen ook de uitkeringen van het Fonds Willemse en Mutsaers en giften van een rijkere PCI uit de buurt. PCI-en ontvingen in 2015 64.899 euro uit collecten en andere vormen van actieve fondswerving (verkoop PCI-wijn, tweedehandsboeken, planten, kerstmarkt e.d.). Tenslotte ontvingen ze nog 59.263 euro als overige giften. Als ik deze inkomsten vergelijk met die in 2012, dan is de daling vooral te wijten aan de teruggang in rendement. Ook de bijdragen van parochies, gemeente, instellingen en overige giften daalden. Maar de PCI-en zijn zelf aantrekkelijk actiever geworden. De inkomsten uit collecten en actieve fondswerving stegen van 35.494 euro in 2012 naar 64.899 euro in 2015.

De uitgaven kun je ook nog op een andere manier financieren: door meer uit te geven dan je binnenkrijgt. PCI-en hebben een ruim hart. De helft van de PCI-en gaf in 2015 meer uit dan zij aan inkomsten had. Wel is het daarmee gemoeide bedrag gedaald ten opzichte van 2012 (96.401 euro tegenover 110.073 euro). Meer uitgeven dan je binnenkrijgt kom je in alle vermogensklassen tegen: zowel bij de weinig vermogende PCI-en als bij de meest vermogende.

De andere helft van de PCI-en gaf minder uit dan men binnen kreeg. In de meeste gevallen ging het om een heel bescheiden overschot. Dat deze 34 PCI-en bij elkaar toch goed waren voor een vermogensgroei van 226.069 euro (2012: 334.639), komt doordat enige zeer vermogende PCI-en ondanks hun vrijgevigheid hun budget niet opkregen.

De tabellen 3 en 4 laten de inkomsten zien naar vermogensklassen in 2015, de eerste in bedragen, de tweede in percentages.

Tabel 3 Inkomsten PCI-en naar vermogensklassen 2015 in bedragen

Inkomsten PCI-en in 2015 (euro's)	Levend geld	Uit vermogen	Totaal
Tot 50.000 euro	77.599	1.153	78.752
50.001 - 150.000 euro	54.687	28.412	83.099
150.001 – 300.000 euro	8.247	47.763	56.010
300.001 – 500.000 euro	22.968	94.743	117.711
Meer dan 500.000 euro	53.680	608.654	662.334
Totaal	217.181	780.725	997.906

Tabel 4 Inkomsten PCI-en naar vermogensklassen 2015 in percentages

Inkomsten PCI-en in 2015 (percentage)	Levend geld	Uit vermogen
Tot 50.000 euro	99 %	1 %
50.001 - 150.000 euro	66 %	34 %
150.001 – 300.000 euro	15 %	85 %
300.001 – 500.000 euro	20 %	80 %
Meer dan 500.000 euro	8 %	92 %
Totaal	22 %	78 %

Tabel 4 laat zien, dat de PCI-en met een vermogen tot 150.000 euro hun taak van armoedebestrijding kunnen vervullen, omdat zij zeer bedreven zijn in het verwerven van levend geld. Naarmate PCI-en een groter vermogen hebben, is de financiële noodzaak om te collecteren veel minder. Wel wint de opvatting terrein, dat collecteren een goed middel is om het diaconaal bewustzijn van de parochianen te vergroten. De post 'levend geld' is bij de categorie 'meer dan 500.000 euro' opvallend hoog, omdat een van de PCI-en jaarlijks een grote donatie krijgt van een oude lokale instelling voor armenzorg.

Slotconclusie

Het onderzoek naar de PCI-en in het bisdom Rotterdam bevestigt de constatering uit het onderzoek Armoede in Nederland 2016, dat de rooms-katholieke PCI-en in 2015 minder hebben uitgegeven aan diaconale doeleinden dan in 2012. De jaarrekeningen 2012 lieten zien, dat de helft van de PCI-en toen al op hun tenen liep: men gaf meer uit dan men binnenkreeg. De teruggang in 2015 kan voor een belangrijk deel verklaard worden uit de dalende rendementscijfers. Tegelijk laten de jaarrekeningen zien, dat de PCI-en meer werk hebben gemaakt van actieve fondsenwerving. Levend geld maakte in 2015 22 procent van de inkomsten uit tegenover 19 procent in 2012. Vooral de PCI-en met een vermogen minder dan 150.000 euro (ruim veertig procent van alle PCI-en) zijn grotendeels afhankelijk van actieve fondswerving.

De helft van de PCI-en heeft een ruim hart en geeft meer uit dan men jaarlijks binnenkrijgt. Als de opbrengsten alleen zouden komen uit het eigen vermogen is dat zorgelijk. Maar als men het huishoudboekje rond kan krijgen met meer inkomsten uit levend geld, getuigt dit van een levende PCI.

Klik hier om meer te lezen
www.rdc.nl